

**ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ВИПАДКІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
ТА НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ****UNIFIED STATE REGISTER OF CASES OF DOMESTIC AND GENDER-BASED
VIOLENCE: PERFORMANCE EVALUATION**

Бондаренко О.С., к.ю.н.,
старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

Верещака Я.В., студентка III курсу
*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

Домашнє насильство є досить поширеним злочиним в Україні, проте необхідно відзначити, що латентність цього явища та широке поширення ускладнює ситуацію. Зважаючи на це, наша держава намагається вжити всіх необхідних заходів, щоб зменшити масштаби даної проблеми. Деякі з цих заходів передбачені Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема, закріплено норму про створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

У статті особливу увагу приділено необхідності створення та ефективності діяльності Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Визначено поняття, мету формування та ведення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Вважаємо, що головним завданням даного Реєстру є облік випадків насильства, узагальнення та аналіз інформації про домашнє насильство, що надасть можливість скласти картину про масштаб проблеми домашнього насильства в Україні.

Досліджено відомості, які вносяться до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, та коло осіб, які мають право ознайомлюватися з даними, що містяться в Реєстрі. Відзначимо, що через широке коло осіб, які будуть мати доступ до цієї системи, можливе погіршення ситуації з цим явищем.

Визначено плюси та мінуси створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Досліджено міжнародний досвід іноземних держав, зокрема Республіки Польщі, щодо фіксування випадків домашнього насильства та надання допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства, який за необхідності зможе використати Україна.

Проаналізувавши ситуацію з поширенням домашнього насильства в Україні, та зважаючи на те, що деякі дослідники дискутують щодо переваг та недоліків створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, ми вважаємо за потрібне дослідити необхідність створення та ефективність діяльності даного реєстру.

Ключові слова: єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою, домашнє насильство, постраждали особи, кривдник, жертва.

Domestic violence is a widespread crime in Ukraine, however, it should be noted that the latency of this phenomenon and widespread complication of the situation, therefore our state is trying to take all necessary measures to reduce the scale of this problem. Some of these measures are envisaged by the Law of Ukraine "On Prevention and Countering of Domestic Violence", in particular, the provision on the establishment of the Unified State Register of Domestic and Gender-Based Violence Cases.

The article pays special attention to the necessity of creating and effective activity of the Single State Register of Cases of Domestic and Gender-Based Violence.

The concept, purpose and structure of the Unified State Register of Cases of Domestic and Gender-Based Violence are defined. We believe that the main task of this Registry is to account for cases of violence, to summarize and analyze information on domestic violence, which will give an opportunity to draw a picture of the scale of the problem of domestic violence in Ukraine.

The data included in the Unified State Register of Cases of Domestic Violence and Gender-Based Violence and Circumstances, as well as persons entitled to familiarize themselves with the data contained in the Register, were examined. Note that due to the wide range of people who will have access to this system, the situation with this phenomenon may worsen.

The pros and cons of creating a unified state registry of cases of domestic and gender-based violence are identified.

The international experience of foreign countries, in particular the Republic of Poland, on fixing domestic violence cases and providing assistance to victims of domestic violence, which Ukraine can use if necessary, is explored.

Having considered the situation of the spread of domestic violence in Ukraine, and considering that some researchers are discussing the advantages and disadvantages of creating a unified state registry of domestic and gender-based violence, we consider it necessary to investigate the need to create and operate this registry.

Key words: unified state register of cases of domestic violence and violence on the grounds, domestic violence, victims, abuser, victim.

Постановка проблеми. Домашнє насильство на сучасному етапі є однією з нагальних проблем України. Це небезпечне явище добре відоме нинішньому українському суспільству, що підтверджується даними соціологічних опитувань населення України, за яким майже половина населення відчула на собі різні форми домашнього насильства. На жаль, необхідно відзначити, що латентність цього явища та широке поширення ускладнює ситуацію. Багато жертв сприймають насильство як невідворотне явище в житті і не повідомляють про нього. Інші потерпілі, побоюючись за своє життя та здоров'я, не звертаються до органів державної влади або переймаються за свою репутацію чи просто бояться осуду суспільства. Проте з'являються жертви, які знаходять мужність, щоб звернутися по допомогу до компетентних органів державної влади, але їх не сприймають серйозно.

З метою вирішення цієї проблеми прийнята спеціальна нормативно-правова база, якою визначено основні напрями реалізації державної політики у цій сфері, закріплено спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, зокрема, передбачено створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, що актуалізує дослідження порушеної нами проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі досліджували у своїх наукових працях такі учені, як В. Іващенко, К. Гусєва, Ю. Лук'янова, В. Пивоваров та інші.

Мета статті – дослідження необхідності створення та ефективності діяльності Єдиного державного реєстру

випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначає домашнє насильство як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Зазвичай виокремлюють такі види домашнього насильства:

- фізичне насильство;
- сексуальне насильство;
- психологічне насильство;
- економічне насильство [2, с. 10–11].

Реєстр – це автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передання), знеособлення і знищення визначених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі [3].

Зважаючи на те, що даний злочин є досить поширеним в Україні, наша держава намагається вжити всіх необхідних заходів, щоб зменшити масштаби даної проблеми. Деякі з цих заходів передбачені Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема закріплено норму про створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Метою формування та ведення даного реєстру є:

- захист життєво важливих інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей;
- запобігання повторним випадкам насильства;
- забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії насильству;
- облік випадків насильства, узагальнення та аналіз інформації про насильство;
- надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству;
- координація діяльності суб'єктів шляхом оптимізації інформаційної взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству [3].

До нього будуть вноситися відомості (окремо за кожним випадком) про:

– випадок насильства, тобто дату, час, місце та інші обставини вчинення злочину;

– постраждалу особу та вжиті заходи з надання їй допомоги, починаючи від часу і дати надходження заяви, повідомлення про вчинення насильства, дані про особу й до інформації про надання безоплатної правової допомоги постраждалій особі (найменування центру, опис наданої допомоги і дата її надання);

– дані про кривдника, особиста контактна інформація, винесена уповноваженим підрозділом органу Національної поліції, терміновий заборонний припис кривднику (дата, номер) і застосування передбачених приписом заходів, затверджена судом пробаційна програма для кривдника (за даними уповноважених органів з питань пробації) та ін. [3].

Законом України «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» визначено досить широке коло осіб, які мають право ознайомлюватися з даними, що містяться в Реєстрі:

- працівники уповноважених структурних підрозділів Мінсоцполітики;
- працівники уповноважених структурних підрозділів Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій;
- заступники голів (координатори) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі місцевих держадміністрацій та сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад;
- уповноважені особи районних, районних у містах, м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у місті (у разі їх утворення) рад, до функціональних обов'язків яких належать приймання та реєстрація заяв і повідомлень про вчинення насильства;
- працівники уповноважених підрозділів органів Національної поліції;
- працівники служб у справах дітей (у частині випадків насильства, в яких кривдниками або постраждалими особами є діти);
- уповноважені працівники центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- судді [3].

Серед науковців панує думка, що створення такої інформаційної системи буде суперечити міжнародним стандартам захисту прав людини. Крім того, через широке коло осіб, які будуть мати доступ до цієї системи, можливе погіршення ситуації з цим явищем [4].

Необхідно враховувати, що домашнє насильство для жінок – великий сором, саме тому не всі потерпілі повідомляють про домашнє насильство органам влади. Крім

Таблиця 1

Плюси та мінуси створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі

Плюси	Мінуси
<ul style="list-style-type: none"> – запобігання повторним випадкам домашнього насильства; – облік випадків насильства, узагальнення та аналіз інформації про насильство; – забезпечення захисту життєво важливих інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей; – надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству; – забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії насильству. 	<ul style="list-style-type: none"> – внесення даних про особу, яка повідомила про факт насильства у сім'ї, ставить під загрозу життя і здоров'я такої особи, бо кривдник таким чином буде знати, через кого він притягнений до відповідальності за домашнє насильство; – небезпека розголошення інформації та неоднозначність конфіденційності цього Реєстру: до нього має доступ лише певне коло осіб, але це коло є досить широким (це тисячі осіб – від працівників сільських рад до працівників міністерств); – загроза дискримінації осіб, чий дані містяться в реєстрі, наприклад, безпідставне відмовлення в працевлаштуванні; – стигмація осіб, таких як «кривдник», «постраждала особа», «особа, що повідомила про факт домашнього насильства».

того, переважно жертви насильства навіть змінюють місце проживання, щоб почати нове життя. Ведення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі не дозволить спокійно жити потерпілим та особам, що повідомили про домашнє насильство, які проживають у маленьких містечках чи селах, адже існує велика ймовірність, що інформацію з реєстру знатимуть усі.

Стамбульська конвенція говорить про необхідність збору даних, але йдеться про загальні дані, а не про персональні дані постраждалих осіб. Може статись ситуація, коли буде отриманий протилежний від очікуваного результат: потерпілі будуть замовчувати про факти домашнього насильства, аби не розголошувати інформацію про себе. Саме тому метою Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі може так і не стати поліпшення допомоги постраждалим. Ймовірно, що саме тому законодавець передбачив внесення відомостей про особу, яка повідомила про домашнє насильство, та про постраждалу особу лише за їхньою згодою [5, с. 282].

У питанні виявлення злочинів, що пов'язані з домашнім насильством, також важлива участь громадськості, а саме її взаємодія з органами правопорядку. Звертаючись до міжнародного досвіду, варто звернути увагу на Республіку Польща. Так, метою місцевої Програми безпеки Гданська є активізація громади та координації дій усіх служб, які відповідають за безпеку населення. Одним з основних напрямів роботи в межах Програми вирішення проблем безпеки на 2016–2018 роки є попередження насильства в сім'ї, що відсилає до кризового втручання та процедури так званої «Блакитної карти» [6, с. 133–134].

«Блакитна карта» була запроваджена задля протидії насиллю та надання професійної підтримки особам та сім'ям у кризових ситуаціях. Цілодобово соціальні служби надають послуги консультування у сфері протидії

насильству в сім'ї, і у разі підозр або фактів насильства в сім'ї для неї заводять блакитну картку, яку переносять на карту насильства у місті та надають житло людям, які потребують захисту. До вирішення таких ситуацій долучаються різні міські служби, які впровадили так звані «блакитні картки» [6, с. 133–134].

Сім'ї, в яких є «блакитна картка», перебувають під постійним контролем та наглядом соціальних служб. Індикаторами, які вимірюють ефективність цього проєкту, є: кількість соціальних працівників, залучених до допомоги; кількість людей, які беруть участь у роботах із кризового втручання; кількість втручань, у тому числі у випадках домашнього насильства; кількість людей, яким було надано допомогу; кількість захищених дітей у ситуаціях різних загроз, у тому числі у зв'язку з насильством; кількість створених «блакитних карток»; кількість робочих груп; кількість зустрічей робочих груп [6, с. 133–134].

Тож, як бачимо, система фіксування випадків домашнього насильства та надання допомоги особам, які постраждали від цього злочину, існує і в іноземних державах, що дає змогу Україні за необхідності використати їхній досвід.

Висновки. З огляду на викладене вище позитивом є те, що Україна не стоїть на місці та, розуміючи всю масштабність даної проблематики, суттєво доповнює існуючі інструменти боротьби з домашнім насильством та підвищує захист життєво важливих інтересів громадян, які страждають від даного явища, зокрема дітей, а також вживає всіх можливих заходів запобігання повторним злочинам. Одним із таких нововведень є створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, який надасть можливість скласти картину про масштаб проблеми домашнього насильства в Україні. Проте, на нашу думку, запровадження такого реєстру є не зовсім однозначним питанням: створює як багато плюсів, так і породжує чимало недоліків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 12.03.2020).
2. Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї : навч. посіб. / за заг. ред. О.М. Джужі, І.В. Опришка, О.Г. Кулика. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2005. 124 с.
3. Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі : Закон України від 20 березня 2019 р. № 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-p> (дата звернення: 13.03.2020).
4. Лук'янова Ю.О. Кримінологічна характеристика осіб, що вчиняють домашнє насильство, та шляхи запобігання вчиненню цього злочину. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 388–391.
5. Пивоваров В.В., Іллїна А.В. Кримінологічний аналіз законодавства про запобігання і протидію домашньому насильству. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 280–284.
6. Посібник з безпеки громади: пошук спільних рішень. Київ, 2018. 133 с.